

SCIENCE
PROBLEMS.UZ

ISSN: 2181-1342 (ONLINE)

№ 3 (3) - 2023

ИЖТИМОЙ-ГУМАНИТАР ФАНЛАРНИНГ
ДОЛЗАРЬ МУАММОЛАРИ

АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ
СОЦИАЛЬНО-ГУМАНИТАРНЫХ НАУК

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES
AND SOCIAL SCIENCES

ЭЛЕКТРОН ЖУРНАЛ

ЭЛЕКТРОННЫЙ ЖУРНАЛ

ELECTRONIC JOURNAL

SCIENCEPROBLEMS.UZ

ИЖТИМОЙ-ГУМАНИТАР ФАНЛАРНИНГ ДОЛЗАРБ МУАММОЛАРИ

№ 3 (3)-2023

АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО- ГУМАНИТАРНЫХ НАУК

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

ТОШКЕНТ-2023

БОШ МУҲАРРИР:

Исанова Феруза Тулқиновна

ТАҲРИР ҲАЙЪАТИ:

ТАРИХ ФАНЛАРИ:

Юлдашев Анвар Эргашевич – тарих фанлари доктори, сиёсий фанлар номзоди, профессор, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Мавланов Уктам Махмасабирович – тарих фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Хазраткулов Аброр – тарих фанлари доктори, доцент, Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети.

ФАЛСАФА ФАНЛАРИ:

Ҳакимов Назар Ҳакимович – фалсафа фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Яхшиликков Жўрабой – фалсафа фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат университети;

Ғайбуллаев Отабек Мухаммадиевич – фалсафа фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат чет тиллар институти;

Ҳошимхонов Мўмин – фалсафа фанлари доктори, доцент, Жиззах педагогика институти;

Носирходжаева Гулнора Абдукаххаровна – фалсафа фанлари номзоди, доцент, Тошкент давлат юридик университети.

ФИЛОЛОГИЯ ФАНЛАРИ:

Ахмедов Ойбек Сапорбаевич – филология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети;

Кўчимов Шухрат Норқизилович – филология фанлари доктори, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Салахутдинова Мушарраф Исамутдиновна – филология фанлари номзоди, доцент, Самарқанд давлат университети;

Кучкаров Раҳман Урманович – филология фанлари номзоди, доцент в/б, Тошкент давлат юридик университети;

Юнусов Мансур Абдуллаевич – филология фанлари номзоди, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Саидов Улугбек Арипович – филология фанлари номзоди, доцент, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси.

ЮРИДИК ФАНЛАР:

Ахмедшаева Мавлюда Ахатовна – юридик фанлар доктори, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Мухитдинова Фирюза Абдурашидовна – юридик фанлар доктори, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Эсанова Замира Нормуратовна – юридик фанлар доктори, профессор, Ўзбекистон Республикасида хизмат кўрсатган юрист, Тошкент давлат юридик университети;

Зулфиқоров Шерзод Хуррамович – юридик фанлар доктори, профессор, Ўзбекистон Республикаси Жамоат хавфсизлиги университети;

Хайитов Хушвақт Сапарбаевич – юридик фанлар доктори, профессор, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Асадов Шавкат Ғайбуллаевич – юридик фанлар доктори, доцент, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Сайдуллаев Шахзод Алиханович – юридик фанлар номзоди, профессор, Тошкент давлат юридик университети.

ПЕДАГОГИКА ФАНЛАРИ:

Ҳашимова Дильдархон Уринбоевна – педагогика фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Ибрагимова Гулнора Хавазматовна – педагогика фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Закирова Феруза Махмудовна – педагогика фанлари доктори, Тошкент ахборот

технологиялари университети ҳузуридаги педагогик кадрларни қайта тайёрлаш ва уларнинг малакасини ошириш тармоқ маркази;

Тайланова Шоҳида Зайниевна – педагогика фанлари доктори, доцент.

ПСИХОЛОГИЯ ФАНЛАРИ:

Каримова Васида Маманосировна – психология фанлари доктори, профессор, Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика университети;

Ҳайитов Ойбек Эшбоевич – Жисмоний тарбия ва спорт бўйича мутахассисларни қайта тайёрлаш ва малакасини ошириш институти, психология фанлари доктори, профессор

Умарова Навбахор Шокировна – психология фанлари доктори, доцент, Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика университети, Амалий психологияси кафедраси мудири;

Атабаева Наргис Батировна – психология фанлари доктори, доцент, Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика университети;

Қодиров Обид Сафарович – психология фанлари доктори (PhD), Самарканд вилоят ИИБ Тиббиёт бўлими психологик хизмат бошлиғи.

СОЦИОЛОГИЯ ФАНЛАРИ:

Латипова Нодири Мухтаржановна – социология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон миллий университети кафедра мудири;

Сеитов Азамат Пўлатович – социология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон миллий университети;

Содиқова Шоҳида Мархабоевна – социология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон халқаро ислом академияси

СИЁСИЙ ФАНЛАР

Назаров Насриддин Атақулович – сиёсий фанлар доктори, фалсафа фанлари доктори, профессор, Тошкент архитектура қурилиш институти;

Бўтаев Усмонжон Хайруллаевич – сиёсий фанлар доктори, доцент, Ўзбекистон миллий университети кафедра мудири.

ОАК Рўйхати

Мазкур журнал Вазирлар Маҳкамаси ҳузуридаги Олий аттестация комиссияси Раёсатининг 2022 йил 30 ноябрдаги 327/5-сон қарори билан тарих, иқтисодиёт, фалсафа, филология, юридик ва педагогика фанлари бўйича илмий даражалар бўйича диссертациялар асосий натижаларини чоп этиш тавсия этилган илмий нашрлар рўйхати (Рўйхатга) киритилган.

Crossref DOI:

Таҳририят Crossref DOI нинг расмий аъзоси ҳисобланади ва 10.47.390 DOI префиксига эга. Ҳар бир нашр ва илмий мақолага индивидуал Crossref DOI рақами берилади.

Google Scholar

Журнал Google Scholar (Академия) да индексацияланади.

“Ижтимоий-гуманитар фанларнинг долзарб муаммолари” электрон журнали 1368-сонли гувоҳнома билан давлат рўйхатига олинган.

Муассис: “SCIENCEPROBLEMS TEAM” масъулияти чекланган жамият.

Таҳририят манзили:

100070. Тошкент шаҳри, Яккасарой тумани, Кичик Бешёғоч кўчаси, 70/10-уй.

Электрон манзил:

scienceproblems.uz@gmail.com

МУНДАРИЖА

07.00.00 – ТАРИХ ФАНЛАРИ

Axmedov Jasurbek, Jabborova Gavharshod

QANQA ARXEOLOGIK YODGORLIGINI MUZEYLASHTIRISH MASALASI 9-14

Шухрат Эргашев

ФРАНЦИЯДА ИККИНЧИ РЕСПУБЛИКА ИНҚИРОЗИ ВА 1851 ЙИЛГИ ДАВЛАТ

ТЎНТАРИШИ 15-23

Касимова Шахноза Алишеровна

ПРИЕМЫ ЭФФЕКТИВНОЙ КОММУНИКАЦИИ В МУЗЕЙНОЙ ЭКСКУРСИИ 24-29

08.00.00 – ИҚТИСОДИЁТ ФАНЛАРИ

Файзиева Ширин Шодмоновна

АГРОКЛАСТЕРЛАР ВА МАҲСУЛОТ ЕТИШТИРУВЧИЛАР ЎРТАСИДАГИ ҲАМКОРЛИКНИНГ
ИҚТИСОДИЁТДА ТУТГАН ЎРНИ 30-35

Мусагалиев Ажунияз Жумагулович, Дустова Мухайё Худайбердиевна

ҚИШЛОҚ ХЎЖАЛИГИ КОРХОНАЛАРИНИ ҚЎЛЛАБ-ҚУВВАТЛАШ БОРАСИДАГИ АЙРИМ
МАСАЛАЛАР 36-41

Murodova Nargiza Utkirovna

TURIZM MARKETING FAOLIYATIDA STRATEGIK BOSHQARUVNING AHAMIYATI 42-47

Kuchkarov Baxrom Kuziyevich, O'rmonov Xasanboy Haydarovich

КОМПАНИЯЛАРНИНГ МОЛИЯВИЙ ТО'ЛОВГА ЛАЙОҚАТСИЗЛИГИ ХАВФИНИ АНИҚЛАШ 48-55

Temirova Feruza Sagdullayevna

MARKETINGNING ZAMONAVIY TEXNOLOGIYASI -
BRENDING FAOLIYATINI RIVOJLANTIRISH 56-62

Sobirova Marhabo Haitovna

МЕВА-SABZAVOT KOOPERATSIYASINING IQTISODIY SAMARADORLIGINI OSHIRISH
YO'LLARI 63-67

Mamajonova Gulasal Oribjon qizi

KORXONALARIDA ISHLAB CHIQRISH QUVVATLARIDAN FOYDALANISHNING
SAMARADORLIGINI OSHIRISH MASALALARI 68-77

Davlyatshayev Akmal Ashurmamatovich

О'ЗБЕКИСТОН ИҚТИСОДИЙОТИНИНГ РИВОЈЛАНИШИДА ИНВЕСТИЦИЯ РИСКЛАРИНИ
БОШҚАРИШ SAMARADORLIGINI OSHIRISH 78-87

Тўхтамишов Азиз Қаҳрамонович
КЛАСТЕР ЁНДАШУВИ АСОСИДА ТУРИЗМ СОҲАСИНИНГ ИННОВАЦИОН РИВОЖЛАНИШ
МОҲИЯТИ, МАЗМУНИ ВА ТАМОЙИЛЛАРИ 88-101

Каржавова Хуршида Абдумаликовна
МАҲАЛЛА ТИЗИМИДА ИННОВАЦИОН ИЖТИМОЙ ХИЗМАТЛАР КўРСАТИШНИНГ
АСОСИЙ ЁЎНАЛИШЛАРИ 102-110

Soliyev Dilmurod Jamolovich
AYLANMA MABLAG'LARNI SAMARALI BOSHQARISH KORXONA FAROVONLIGINING
ASOSIDIR 111-119

Sultonova Mushtariy Abdulabbosovna
RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA BUXGALTERIYA HISOBINI TASHKIL ETISH
MASALALARI 120-130

09.00.00 – ФАЛСАФА ФАНЛАРИ

Тўраев Шавкат Нишонович
ЖАМИЯТ МАФКУРАСИ ИЖТИМОЙ САФАРБАР ЭТИШНИНГ АСОСИЙ ОМИЛИ 131-137

Qodirov Davronbek Hoshimovich
TASAVVUF TA'LIMOTINING NAZARIYOTCHISI – ABULQOSIM QUSHAYRIY 138-143

Sharipov Dilshod Vaxshilloevich
TINCHLIKNING UNIVERSAL (DUNYOVIY) TARTIB BO'YICHA TAHLILI 144-148

10.00.00 – ФИЛОЛОГИЯ ФАНЛАРИ

Гаппаров Алибек Қаршибоевич
ИЖТИМОЙ-СИЁСИЙ ЛЕКСИКАНИНГ СОЦИОЛИНГВИСТИК АСПЕКТИ 149-155

Fayzieva Zuxra, Sharipova Yoqut Quدراتillayevna
APPLICATION OF GAME TECHNOLOGIES IN TEACHING FOREIGN LANGUAGE TO THE BLIND
AND VISUALLY IMPAIRED 156-161

Ахмедшина Лилия Рафаэлевна
РЕПРЕЗЕНТАЦИЯ КОНЦЕПТОВ «МУЖ « И «ЖЕНА»
В ПОСЛОВИЦАХ И ПОГОВОРКАХ 162-166

Kholmuminova Makhliyo
DIFFERENCE BETWEEN MEANINGS IN UZBEK AND ENGLISH LANGUAGES 167-171

Shirinova Yekaterina
NUTQIY TAFAKKURNING PSIXOLINGVISTIK MUAMMOLARI 172-178

12.00.00 – ЮРИДИК ФАНЛАР

Қутлымуратов Фарҳад Қалбаевич

ЮРИДИК ШАХСНИ ҚАЙТА ТАШКИЛ ЭТИШДА СОЛИДАР
ЖАВОБГАРЛИК МАСАЛАЛАРИ 179-185

Kasimov Nodirjon Sodikjonovich

QASDDAN O'DIRISH JINOYATINING TUSHUNCHASI, TAVSIFI VA JINOIY HUQUQIY
XUSUSIYATLARI 186-196

Урманбаева Ферузахон Саттаровна

ВАСИЙЛИК ВА ҲОМИЙЛИКНИНГ ЗАРУРИЯТИ ВА МОҲИЯТИ 197-203

13.00.00 – ПЕДАГОГИКА ФАНЛАРИ

Tursunaliyev Ilhomjon Axmedovich

“HAYOT DAVOMIDA TA'LIM” – JISMONIY TARBIYA VA SPORT MUTAXASSISLARINI UZLUKSIZ
KASBIY RIVOJLANTIRISHNING PEDAGOGIK MEKANIZMI SIFATIDA (NAZARIY JIHATLAR
TAHLILI) 204-210

Mamatqosimov Jahongir Abirqulovich

BO'LAJAK REJISSORLARNING KASBIY KOMPETENSIYALARINI TAKOMILLASHTIRISHDA
TRENING MASHQLARINING AMALIY AHAMIYATI 211-217

Turdimurodov Dilmurod Yo'ldoshevich

YUQORI SINIF O'QUVCHILARIDA QAT'IYATLILIK SIFATINI JISMONIY TARBIYA DARSLARIDA
TARBIYALASH 218-223

Бабаходжаева Наргиза Мухитдиновна

ОЛИЙ ТАЪЛИМДА ПЕДАГОГ КАДРЛАРНИНГ ИННОВАЦИОН ФАОЛИЯТИНИ
ПСИХОЛОГИК-ПЕДАГОГИК ҚЎЛЛАБ-ҚУВВАТЛАШ 224-229

Mengliqulov Xayrulla Aliqulovich

HARAKATLI O'YINLAR ORQALI 14-15 YOSHLI SUZUVCHLARNING JISMONIY SIFATLARINI
RIVOJLANTIRISH 230-236

Fayzullaeva Madina Abdumumin kizi

ADVANCED PEDAGOGICAL EXPERIENCES IN ORGANIZING AND DEVELOPING THE
EDUCATIONAL PROCESS ON THE BASE OF DIGITAL TECHNOLOGIES 237-244

Yusupov Dilmurod Abdurashidovich

YADRO FIZIKASI BO'LIMLARINI O'QITISHDA INNOVATSION KOMPYUTER
TEKNOLOGIYALARINI QO'LLASH ORQALI TALABALAR FAOLLIGINI OSHIRISH 245-254

Ergashev Omonboy Turgunbayevich

TALABALARNING BADIY TAFAKKURINI RIVOJLANTIRISHNING IJTIMOY ZARURATI VA
PEDAGOGIK ASOSLARI 255-260

<i>Ruzmetova Novval Vahabjanovna</i> THE ROLE OF FOLK TRADITIONS IN FORMING LEGAL CULTURE OF STUDENTS OF LAW SCHOOLS	261-269
<i>Raxmatov Otabek Urinbosarovich</i> BO'LAJAK JISMONIY TARBIYA O'QITUVCHILARIDA MILLIY SPORT TURLARI ASOSIDA AMALIY KOMPETENTLIKNI RIVOJLANTIRISHNING DOLZARB MASALALARI	270-274
<i>Makhmudov Furqat Djumaboyevich</i> YORUG'LIK KVANT NAZARIYASINING VUJUDGA KELISHI. YORUG'LIK KVANTI MAVZUSINI O'QITISH USULLARI	275-281
<i>Бабахова Гулзиба Зиятбаевна</i> К ВОПРОСУ МЕТОДИКИ ИЗУЧЕНИЯ ТЕОРИИ АТОМОВ ВОДОРОДА ПРИ ПРЕПОДАВАНИИ КУРСА КВАНТОВАЯ МЕХАНИКА	282-289
<i>Dexkanov Sherzod Abdumutalibovich</i> KAFEDRALARARO BITIRUV MALAKAVIY ISHLARINI TAYYORLASH – SIFATLI TA'LIMNI TA'MINLASHNING MUHIM OMILI SIFATIDA	290-296
<i>Ҳакимова Муқаддас Ҳасановна</i> КОМПЕТЕНТЛИ ЁНДАШУВ АСОСИДА БЎЛАЖАК ЖИСМОНИЙ ТАРБИЯ ЎҚИТУВЧИЛАРИНИНГ КАСБИЙ-ПЕДАГОГИК ИЖОДКОРЛИГИНИ РИВОЖЛАНТИРИШ	297-301

08.00.00 – Иқтисодиёт фанлари

Soliyev Dilmurod Jamolovich,
Farg'ona politexnika instituti,
“Buxgalteriya hisobi va audit” kafedrası, katta o'qituvchisi,
e-mail: s.dilmurodjon@ferpi.uz, +998 90 408 77 73.

AYLANMA MABLAG'LARNI SAMARALI BOSHQARISH KORXONA FAROVONLIGINING ASOSIDIR

Annotatsiya. Ushbu maqolada korxonaning asosiy iqtisodiy toifalaridan biri – aylanma mablag'lar tushunchasi va mohiyati ochib berish maqsad qilib olingan. Aylanma mablag'larga berilgan turli tariflar tahlil etildi, muallif o'z ta'rifini shakllantirdi, shu bilan birga aylanma mablag'lardan foydalanishning samarali usullari, shuningdek ulardan foydalanish samaradorligiga ta'sir qiluvchi omillar o'rganildi. Aylanma mablag'larni boshqarishning maqsad va vazifalari aniqlanadi, samarali boshqarish usullari tavsiflanadi.

Kalit so'zlar: aylanma mablag'lar, joriy aktivlar, aktivlarni boshqarish, korxonaning moliyaviy holati, samaradorlik, rentabellik.

Солиев Дилмурод Жамолович,
Ферганский политехнический институт,
старший преподаватель кафедры “Бухгалтерского учета и аудита”,

ЭФФЕКТИВНОЕ УПРАВЛЕНИЕ ОБОРОТНЫМИ СРЕДСТВАМИ-ОСНОВА ПРОЦВЕТЕНИЯ ПРЕДПРИЯТИЯ

Аннотация. В данной статье ставится цель раскрыть понятие и сущность одной из основных экономических категорий предприятия – оборотных средств. Были проанализированы различные определения, оборотных средств, автор сформулировал свое определение этого термина, изучая эффективные методы использования оборотных средств, а также факторы, влияющие на эффективность их использования. Определены цели и задачи управления оборотных средств, описаны эффективные методы управления.

Ключевые слова: оборотные средства, текущие активы, управление активами, финансовое состояние предприятия, эффективность, рентабельность.

Soliyev Dilmurod Jamolovich,
Fergana polytechnic institute,
Senior lecturer of the Department of Accounting and Auditing,

EFFECTIVE MANAGEMENT OF WORKING CAPITAL IS THE BASIS FOR THE PROSPERITY OF THE ENTERPRISE

Abstract. This article aims to reveal the concept and essence of one of the main economic categories of an enterprise – working capital. Various definitions of working capital were analyzed, the author formulated his definition of this term, studying effective methods of using working capital, as well as factors affecting the effectiveness of their use. The goals and objectives of working capital management are defined, effective management methods are described.

Keywords: working capital, current assets, asset management, financial condition of the enterprise, efficiency, profitability.

<https://doi.org/10.47390/1342V3I3Y2023N14>

Kirish. Doimiy o‘zgaruvchan muhit va o‘z-o‘ziga borayotgan raqobat tufayli kompaniyalar tobora ko‘proq jarayonlarni optimallashtirishga, samaradorlikni oshirishga hamda resurslarni tejash yo‘llarini izlashga majbur bo‘lmoqdalar. Biznesni boshqarish sohasiga borgan sari yuqori talablar va vazifalar qo‘yilmoqda. Agar kompaniya raqobatbardosh bo‘lishni va o‘zgaruvchan biznes muhitiga moslashishni istasa, u eng yaxshi natijalarga erishishi kerak.

Bugungi kundagi kompaniyalari doimiy ravishda o‘z pozitsiyalarini baholashga va kelajakdagi voqealarni bashorat qilishga majbur bo‘lmoqdalar, buning uchun ular yuqori maqsadlarga erishish uchun strategik rejalarni ishlab chiqishlari va ushbu reja asosida o‘z faoliyatlarini tashkillashtirishlari talab etiladi bu o‘z navbatda strategik maqsadlar olib boradi. Maqsadlarga erishish muvaffaqiyati (strategik, taktik va operatsion) nazorat asosidagi faoliyati bilan qo‘llab-quvvatlanishi mumkin.

Rejalashtirish va qaror qabul qilish uchun to‘g‘ri va dolzarb ma‘lumotlarga ega bo‘lish muhimdir, ammo ular hozirda korxonalar uchun mavjud bo‘lmashligi mumkin. Noto‘g‘ri yoki yetishmayotgan ma‘lumotlar kompaniyaning maqsadlarini samarali boshqarish va ularga erishishni qiyinlashtiradi. Ko‘p hollarda yuqori sifatli, o‘z vaqtida va ishonchli ma‘lumotlarni olish muammoli hamda ko‘pincha qimmatga tushadi. Ushbu ma‘lumotni olish xarajatlari undan kelib chiqadigan oqibatlardan oshmasligi kerak.

Respublikamizda qabul qilingan 2022-2026-yillarga mo‘ljallangan Yangi O‘zbekistonning taraqqiyot strategiyasi ham yuqoridagi keltirilgan mulohazalarga misol bo‘la oladi, yana shuni e‘tiborliki strategiyaning uchinchi yo‘nalishida iqtisodiyotni jadal rivojlantirish va barqarorligini ta‘minlash ustuvor vazifalar etib belgilanganligidir. Bu o‘z navbatida mamlakatimizda faoliyat yuritayotgan hamda yangi tashkil etilayotgan sanoat korxonalariga chet el sarmoyalarini keng ko‘lamda jalb etishni taqozo etadi. Buning uchun mamlakatda hisob tizimini shaffoflashtirish, korxonalar joriy aktivlari hisobini tashkil etish, ularni moliyaviy hisobotlarda aks ettirishni ilg‘or jahon tajribasi hamda moliyaviy hisobotning xalqaro standartlari talablari asosida tashkil bugungi kuni dolzarb masalalaridan hisoblanadi. Mazkur yo‘nalishlarida hukumatimiz tomonidan bir qator qonun hujjatlari va me‘yoriy-huquqiy hujjatlar qabul qilindi. Bularga, O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020-yil 24-fevraldagi PQ-4611-sonli “Moliyaviy hisobotning xalqaro standartlariga o‘tish bo‘yicha qo‘shimcha chora-tadbirlar to‘g‘risida” qarori, 2022-yil 6-iyundagi PQ-271-sonli “Hududlarda maxsus iqtisodiy va kichik sanoat zonalarini tashkil qilish va ularni muhandislik-kommunikatsiya infratuzilmasi bilan ta‘minlash chora-tadbirlari to‘g‘risida”gi qarori, 2022-yil 19-apreldagi PQ-212-sonli “Hududlarda tadbirkorlik loyihalarini moliyalashtirish mexanizmlarini yanada kengaytirish chora-tadbirlari to‘g‘risida”gi qarori, va boshqa qonun hujjatlarini misol qilib keltirish mumkin.

Demak har bir kompaniya aylanma mablag‘larning maqbul miqdoriga ega bo‘lishi eng optimal yechim sifatida qaralishi lozim. Aylanma mablag‘larning yuqori miqdori bilan eng samarali foydalanish mumkin bo‘lgan va katta miqdordagi foyda keltirishi kerak bo‘lgan aktivlar tushunilishi kerak. Shu bilan birgalikda ortiqcha aylanma kapital qo‘shimcha xarajatlarni keltirib chiqarishini yaxshi anglashimiz kerak bo‘ladi [19]. Yana shuni unutmaslik kerakki aktivlarning aks ta‘sirga egaligini ya‘ni, ularning past darajasida operatsion faoliyatning uzluksiz faoliyati xavf ostida qoldirishi mumkin. Aylanma mablag‘larni optimallashtirishda uning alohida tarkibiy qismlariga

e'tibor qaratish lozim. Uning optimal hajmini aniqlash uchun nazorat faoliyatidan foydalanish va zaxiralar, debitorlik va qisqa muddatli moliyaviy aktivlarni samarali boshqarish zarur.

Aylanma mablag'larni faol boshqarish kompaniyaning balans qiymatini oshirishning samarali usuli hisoblanadi. Mablag'larning tez chiqarilishi, doimiy ravishda past va barqaror zaxiralar va kapital xarajatlar aylanma mablag'larni yaxshi boshqarish natijasidir.

Korxonaning ravnaqi hamda yuksalishi va yaxshi ko'rsatkichlariga erishish aylanma mablag'larni samarali boshqarish bilan bog'liqdir. Ushbu sohani ko'pincha kompaniya rahbariyati e'tiborsiz qoldiradi, garchi u odatda investitsiya qilingan kapitalning umumiy qiymatining muhim qismini tashkil etsa ham, bu tanlangan mavzuning dolzarbligini belgilaydi.

Mavzuga oid adabiyotlarning tahlili. Aylanma mablag'lar, joriy aktivlar va qisqa muddatli majburiyatlar o'rtasidagi farq sifatida aniqlanadi va korxonaning normal faoliyatini moliyalashtirishga xizmat qiladi.

Korxonaning aktivlarining ushbu turining o'ziga xos xususiyati shundaki ularning funksiyalari, qismlari, xilma-xilligi, tashkil topishi tabiatidagi farqlari tufayli, ham mazmuni, ham terminologik sabablarga ko'ra ularni tavsiflashning murakkab.

XVIII asrda buyuk shotland olimi Adam Smit tomonidan aylanma mablag'lar deganda to'rtta komponentni o'z ichiga olgan mablag'lar tushuntiradi [16, b 212]:

- 1) aylanma mablag'larning boshqa qismlari muomalasi uchun ishlatiladigan pul;
- 2) iste'molchilar tomonidan saqlanadigan aksiyalar;
- 3) ishlab chiqarilayotgan xom ashyo, materiallar va yarim tayyor mahsulotlar;
- 4) tayyor, ammo sotilmagan mahsulotlar zaxiralari.

Bu fikrni Karl Marks o'zining "Kapital" asarida davom ettirdi va rivojlantirdi, unga ko'ra aylanma mablag'lar "...ishlab chiqarish jarayoniga kiritilgan kapital ishlab chiqarish jarayoniga kiritilgan kapitalni mahsulotga o'tkazadi, uning butun qiymatini mahsulotga o'tkazadi va shuning uchun ishlab chiqarish jarayoni uzilishsiz o'tishi uchun aylanma mablag'lar mahsulotni sotish orqali doimiy ravishda natura shaklida qoplanishi kerak" [16, b 214].

XX-asrda U.Baumol va A.Blinder ushbu masalani o'rganish bilan shug'ullanishgan, unga ko'ra aylanma mablag'lar tashkilotning zaxira mablag'lari bo'lib, uning ixtiyorida bo'lgan zaxiralar va ishlab chiqarish resurslari shaklida bo'ladi. D.Begg, S.Fisher va R.Dornbush ko'ra "aylanma mablag'lar-bu boshqa tovarlar va xizmatlarni ishlab chiqarish uchun ishlatiladigan ishlab chiqarish tovarlari zaxiralari hajmi" [2], [4].

T. Toshmamatov fikrlariga ko'ra, o'zining "Buxgalteriya hisobi nazariyasi" nomli darsligida "joriy aktivlar — ishlab chiqarish zaxiralari, tayyor mahsulotlar, pul mablag'lari va to'lovga olingan mablag'lar kiritiladi. Ular korxonalarning takror ishlab chiqarish jarayonining u yoki bu siklida bir marotaba ishtirok etib, shaklan va mazmunan bir turdan ikkinchi bir turga aylanadi. Masalan, tayyor mahsulotlar sotilib pul shakliga aylansa, muomalaga chiqarilgan pul xomash-yoga, yarim tayyor mahsulotga, yoqilg'iga, ehtiyot qismga, kam qiymatli tez eskiruvchi buyumga, binoga, transport vositasiga, ishlab chiqarish zaxiralari esa, tayyor mahsulotlarga va boshqa shu kabi asosiy hamda aylanma fondlariga aylanadi" [3; b 338] deb ta'riflangan.

F.T. Abduvaxidov, I.N. Qo'ziyev, Sh.X. Dadabayev muallifligidagi "Buxgalteriya hisobi" darsligida "joriy (aylanma) aktivlar qayta, takroriy sotish maqsadida yoki qisqa muddatda ushlab turilgan va undan hisobot kunidan keyingi 12 oy mobaynida foydalanish kutilayotgan aktivlarga aytiladi. Ularning tarkibiga tovar-moddiy zaxiralar, tugallanmagan ishlab chiqarish, kelgusi davr xarajatlari, pul mablag'lari, qisqa muddatli moliyaviy qo'yilmalar hamda joriy debitorlik qarzlari kiritiladi" [1; b 30] deb ta'riflangan.

Iqtisodiy adabiyotlarda joriy aktivlarga turlicha ta'riflar berilgan. Joriy aktivlar haqida to'xtalib N.P.Kondrakov: "Aylanma aktivlar (aylanma kapital) – material aylanma mablag'lari, pul mablag'lari, qisqa muddatli moliyaviy qo'yilmalar va hisoblashish mablag'laridan tarkib topadi" [13; b 16], deb ta'kidlaydi. Ushbu berilgan izohga ba'zi aniqliklar kiritish, xususan, hisoblashish mablag'larining joriy aktivlari tarkibiga kiritilishida e'tirozli fikrlar yuzaga kelishi mumkin. Ya'ni, hisoblashish mablag'lari tarkibiga odatda debitorlik qarzlari bilan birga kreditorlik qarzlari ham kiritiladi. Bunda kreditorlik qarzlari joriy aktiv bo'la olmaydi va natijada yuqoridagi bildirilgan izoh mukammal bo'la olmaydi.

N.A.Kamordjanova va I.V.Kartashovalar fikrlariga ko'ra, "Aylanma mablag'lar (aktivlar) deb xom — ashyo, materiallar, yoqilg'i, yarim fabrikatlar, tez eskiruvchi buyumlar, ishlab chiqarish uchun tayinlangan mahsulotlar, bajarilgan ishlar, ko'rsatilgan xizmatlar, tugallanmagan ishlab chiqarish; tayyor mahsulotlar va tovarlarni sotish yoki sotib olish; boshqa material qiymatliklar (o'stirishdagi va boquvdagi hayvonlar); kelgusi davr xarajatlari; yuklab jo'natilgan mahsulotlar; pul mablag'lari; boshqa xo'jalik subyektlari qarzlari yoki shu xo'jalik subyekti uchun turli ko'rinishdagi debitorlik qarzlariga aytiladi" [14; b 85], deb izohlangan. Ushbu iqtisodchi olimlarning ilmiy qarashlari nisbatan to'liq bo'lsa-da, joriy aktivlar tarkibida kechiktirilgan xarajatlarning hisobga olinishi to'g'risida fikr bildirilmaganligini kamchilik sifatida e'tirof etish mumkin.

Y.Abdullaev, A.Ibrohimov va M.Raximovlarning fikrlariga ko'ra, "Joriy aktivlar tarkibiga xo'jalik subyekting moddiy aylanma mablag'lari, pul mablag'lari, qisqa muddatli moliyaviy qo'yilmalar hamda qarshi tomonga bo'lgan debitorlik majburiyatlari kiritiladi" [6; b 18], deb ta'riflangan. Ammo, bu yerda "qarshi tomonga bo'lgan debitorlik majburiyati" tushunchasini tahrir etish va muddati kechiktirilgan xarajatlarning joriy qismini qo'shish maqsadga muvofiq.

Amaldagi 1-sonli "Hisob siyosati va moliyaviy hisobot" nomli BHMSning 69.2.-bandiga asosan joriy aktivlarga quyidagicha ta'rif berilgan: "Asosan qayta takroriy sotish maqsadida yoki qisqa muddatda ushlab turilgan bo'lsa va undan hisobot vaqtidan keyingi 12 oy mobaynida foydalanish kutilayotgan bo'lsa, bunday hollarda u joriy aktiv sifatida tasnif etilishi lozim" [8], deb izohlangan. Bizningcha, joriy aktivlarga berilgan mazkur ta'rif uning mohiyatini to'liq ochib bera olmagan.

Bizningcha aylanma mablag'lar tushunchasiga nisbatan yuqoridagi iqtisodchi olimlarning bergan ta'riflarini tahlil qilish asosida quyidagicha izoh berish maqsadga muvofiq deb hisoblaymiz: "Aylanma mablag'lar – xo'jalik subyekting doimiy harakatdagi mobil aktivlari bo'lib, bir ishlab chiqarish (me'yoriy operatsion) sikli davomida o'z qiymati va shaklini yaratilayotgan mahsulotlarga to'liq o'tkazuvchi boyliklar hisoblanib, ular tarkibiga tovar-moddiy zaxiralari, kelgusi davr xarajatlari, kechiktirilgan xarajatlar, pul mablag'lari, qisqa muddatli investitsiyalar, debitorlar va boshqa joriy aktivlar kiritiladi".

Tadqiqot metodologiyasi. Tadqiqot ilmiy kuzatish, taqqoslash, tahlil va sintez kabi usullardan foydalangan holda amalga oshirildi. Maqolaning maqsadiga erishish va ishdagi vazifalarni hal qilish uchun tizimni tahlil qilish usuli ishlatilgan.

Natija va muhokamalar. Aylanma mablag'larni ajratishning asosiy jihatlari funksional, vaqtinchalik yoki me'yoriy farqlashdir. Normativ ta'rif narx, foydalanish muddati va mulk turini o'z ichiga oladi. Bozor iqtisodiyoti sharoitida aylanma mablag'lar vaqt nuqtai nazaridan qisqa foydalanish davriga ega bo'lgan aktivlar sifatida belgilanadi. Bu vaqt, qoida tariqasida, bir yilgacha bo'lgan davrni anglatadi. Bu subyektiv ravishda belgilangan davr bo'lib, unda aylanma mablag'larning naqd bo'lmagan tarkibiy qismlarini sotib olish uchun ishlatilgandan ularning yana naqd pulga qaytish davri tushuniladi, savdo aylanmasi yordamida [20].

Odatda aylanma mablag'lar quyidagi toifalarga bo'linadi:

- 1) zaxiralar;
- 2) sotib olingan qiymatlar bo'yicha QQS;
- 3) debitorlik qarzlari;
- 4) moliyaviy investitsiyalar (pul ekvivalentlaridan tashqari);
- 5) naqd pul va pul ekvivalentlari;
- 6) joriy aktivlar belgilarini qondiradigan boshqa aktivlar.

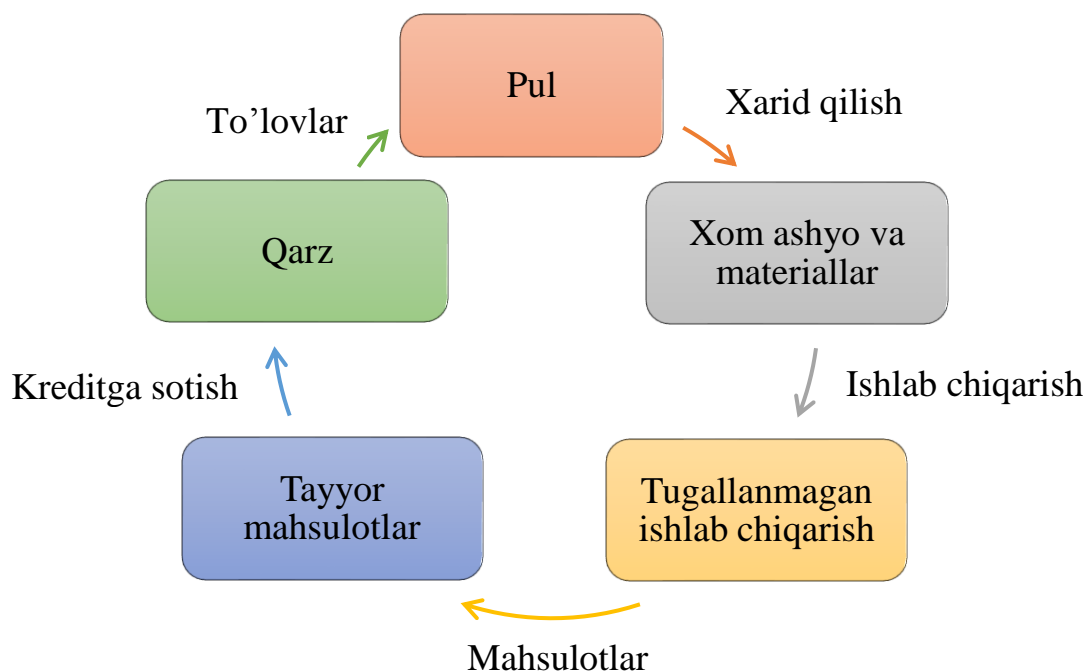
Aylanma mablag'larni hisoblash uchun buxgalteriya balansidagi alohida moddalarni hisoblash mumkin emas, chunki ularning mazmuni aylanma mablag'lar bilan bog'liqmi yoki yo'qligini ko'rib chiqish zarur. Masalan, biror bir firmaga ko'rsatilgan moliyaviy yordam, debitorlik qarzlari, joriy aktivlarning bir qismi bo'lsa-da, bu pul sikli bilan bog'liq emas. Boshqa tomondan, uzoq muddatli debitorlik qarzlari odatda aylanma mablag'larning bir qismi hisoblanmaydi, ammo agar mahsulot bir yildan ortiq kechiktirilgan bo'lsa, ushbu asosiy vositalar aylanma mablag'larning bir qismi sifatida ko'rib chiqilishi kerak [17], [18].

Shunday qilib, aylanma mablag'lar – bu korxonada bir necha shakllarda eslatib o'tilgan qisqa muddatli operatsion aktiv: tabiiy (zaxiralar), naqd pul (pul, cheklar, hisob-kitoblar) va debitorlik qarzlari (hisob-fakturalar) shaklida. Mulk aylanma deb ataladi, chunki uning shakllaridan biri boshqasidan oldin keladi. Kompaniya pullari bilan biz xom ashyoni sotib olamiz, ular tugallanmagan mahsulotga, keyin tayyor mahsulotga, so'ngra debitorlik qarzlariga, hisob varaqlardagi puldagi debitorlik qarzlariga yoki naqd pulga aylanadi. Natijada, aylanma mablag'lar harakati juda sekin bo'lgan asosiy vositalardan farqli o'laroq, doimiy ravishda harakatda bo'ladi. Aylanma mablag'lar qanchalik tez aylansa, ular korxonaga keltiradigan foyda shunchalik yuqori bo'ladi. Va shuning uchun aylanma mablag'lardan foydalanishning muhim ko'rsatkichlari ularning aylanish tezligi hisoblanadi. Joriy aktivlar korxonaga o'z majburiyatlarini to'laydigan korxonaga majburiyatlarini to'lash uchun ishlatiladi, agar uning puli bo'lmasa, u boshqa joriy aktivlar yoki doimiy aktivlardan ham foydalanishi kerak.

Tijorat krediti bo'yicha sotilgan taqdirda, qo'shimcha ravishda, tayyor mahsulotni debitorlik qarzlariga aylantirish amalga oshiriladi. Faqat mijozdan to'lovni olgandan so'ng, debitorlik qarzlari naqd pulga aylanadi. Qoida tariqasida, inventarizatsiyani sotib olish va yetkazib beruvchilarga to'lash o'rtasida vaqt bo'yicha nomuvofiqlik mavjud, bu korxonaga uchun qisqa muddatli majburiyatlarni keltirib chiqaradi. Shu tarzda tasvirlangan jarayon transformatsiya jarayoni deb ataladi (1-rasm).

Korxonada aylanma mablag'lar hajmi ichki va tashqi omillarga bog'liq. Aylanma mablag'lar hajmiga ta'sir qiluvchi ichki omillarga faoliyat doirasi, qo'llaniladigan texnologiyalar, ishlab chiqarish jarayoni, ta'minot, shuningdek korxonaga strategiyasi kiradi. Tashqi omillar foiz stavkalari, soliqlar yoki sog'liqni saqlash va ijtimoiy sug'urtani o'z ichiga olishi mumkin [5].

Aylanma mablag'larni boshqarishning asosiy vazifasi joriy aktivlarning maqbul hajmini va ushbu aktivlarni moliyalashtirish usullarini aniqlashdir [7]. Yuqorida aytib o'tilganidek, aylanma mablag'larning hajmi va tuzilishiga faoliyat sohasi, ishlatilgan texnologiya, ishlab chiqarish jarayoni, taklif, korxonaga strategiyasi yoki xatarlarga munosabat kabi bir qator omillar ta'sir qiladi.

1-rasm. Aylanma mablag'lar aylanishi

Agar korxonada aylanma mablag'larni zarur bo'lganidan kamroq ushlab tursa, bu unga xarajatlarni kamaytirishga imkon beradi, lekin ayni paytda yuqori boshqaruv talablari qo'yiladi va javob moslashuvchanligi kamayadi. Agar talabning o'zgarishi paytida kompaniyada yetarli sug'urta zaxirasi bo'lmasa, bunday holat nisbatan yuqori qo'shimcha xarajatlarning shakllanishiga olib kelishi mumkin. Aylanma mablag'larning optimal hajmi korxonaning mumkin bo'lgan eng kam xarajat bilan normal ishlashini ta'minlaydi. Ushbu miqdorni aniqlash uchun siz pul aylanmasi sikli va bir kunlik xarajatlarni aniqlashdan kelib chiqishingiz yoki joriy aktivlarning alohida moddalarini alohida tahlil qilishingiz mumkin.

Kompaniya aylanma mablag'larning optimal miqdoriga (aylanma kapitalga) ega bo'lishi kerak. Agar kompaniyada aylanma mablag'larning ortiqcha miqdori bo'lsa, kompaniya zaxiralarni yaratadi, keyinchalik u ishlab chiqarish tebranishlarida foydalanishi mumkin. Ushbu aksiyalar ko'pincha xavfsizlik hissi tufayli shakllanadi. Biroq, bu ortiqcha aksiyalar qo'shimcha xarajatlarni keltirib chiqaradi va shu bilan kapitalning yo'qotishiga olib keladi [9].

Aktivlarni moliyalashtirish kontekstida ular asosiy vositalar uzoq muddatli kapital bilan, joriy aktivlar esa qisqa muddatli kapital bilan qoplanishi kerakligini ta'kidlaydigan moliyaning oltin qoidasi haqida gapirishadi. Ammo shuni esda tutish kerakki, ushbu qoidaga barcha korxonalarda qat'iy rioya qilish mumkin emas, chunki har bir korxonada o'z talablariga ega. Shu bilan birga, aktivlarni uzoq muddatli va qisqa muddatli xarakterga bo'lish kerak, ya'ni asosiy va joriy aktivlarga. Biroq, joriy aktivlar ham uzoq muddatli xarakterga ega bo'lishi mumkin. Bu, birinchi navbatda, korxonada bir yildan ortiq vaqt davomida bog'langan zaxiralalar va debitorlik qarzlari kiradi.

Aylanma mablag'lardan kompaniya faoliyatida foydalanish davomida albatta ma'lum foyda olishni ta'minlashga hissa qo'shishi kerak. Shaxsiy aylanma mablag'lar foizlar va dividendlar (moliyaviy investitsiyalar) shaklida to'g'ridan-to'g'ri daromad olish jarayonida ishtirok etish uchun mo'ljallangan. Aylanma mablag'larni boshqarish siyosatining tarkibiy elementi moliyaviy investitsiyalar portfelini shakllantirish uchun vaqtincha mavjud mablag'lardan yetarlicha to'liq foydalanishdir.

Aylanma mablag'larni boshqarish strategiyasi kompaniyaning moliyaviy aktivlardan foydalanish bo'yicha umumiy rejasining bir qismiga aylanadi, bu aylanma mablag'larni normalash jarayonidan, aylanma mablag'larni moliyalashtirish manbalarining yanada oqilona va maqbul tuzilmasidan iborat.

Korxonaning aylanma mablag'larini moliyalashtirishning yagona prinsiplariga rioya qilgan holda, tuzilmani shakllantirish yo'nalishlari va aylanma mablag'larning qiymati aniqlanadi [10]. Shu munosabat bilan, aylanma mablag'larning ayrim moddalari va tarkibiy elementlarini moliyalashtirish tamoyillarini aniqroq ko'rib chiqish kerak. Moliyaviy menejment maqsadlariga qarab, tuzilgan prinsiplar aylanma mablag'larni agressivdan konservativgacha moliyalashtirishning juda keng usullarini aniqlashga imkon beradi.

Xo'jalik yurituvchi subyektning aylanma mablag'larini samarali boshqarishning asosiy tamoyillariga boshqaruv qarorlarini shakllantirishdagi murakkablik, korxonada boshqaruv tizimi bilan yaxlit tizimni shakllantirish, individual boshqaruv qarorlarini ishlab chiqishda turli xil variantlarning mavjudligi, kompaniyani ancha dinamik boshqarish kiradi.

Xo'jalik yurituvchi subyektning aylanma mablag'larini boshqarish siyosati tahlil asosida tuziladi:

Dastlabki bosqichda ko'rib chiqish davrida korxonada ishlatiladigan aylanma mablag'larning umumiy hajmi va tarkibi dinamikasi, mahsulotni sotishdan tushgan tushumning o'zgarishi va mavjud aktivlarning o'rtacha miqdori bilan taqqoslanadigan joriy aktivlarning o'rtacha miqdorining o'sish sur'ati, xo'jalik yurituvchi subyekt aktivlarining umumiy hajmidagi aylanma mablag'larning ulushi dinamikasi o'rganiladi.

Keyingi bosqichda xo'jalik yurituvchi subyektning aylanma mablag'lari tarkibi dinamikasini tahlil qilish asosiy turlar tarkibiga ko'ra amalga oshiriladi: tayyor mahsulot zaxiralari; xom ashyo va moddiy resurslar zaxiralari, yarim tayyor mahsulotlar; naqd pul qoldig'i; debitorlik qarzlari miqdori; hisoblash amalga oshiriladi va joriy aktivlarning har bir turi darajasining o'zgarish tezligi o'rganiladi, ishlab chiqarish va uni sotish hajmining o'zgarish tezligi bilan taqqoslash amalga oshiriladi; joriy aktivlarning asosiy turlarining solishtirma og'irligi dinamikasini ularning umumiy miqdorida ko'rib chiqiladi. Xo'jalik yurituvchi subyektning joriy aktivlarining ayrim turlari bo'yicha tarkibi va tuzilishini tahlil qilishda ularning likvidlik darajasini baholashga imkon beradi.

Ko'rib chiqishning uchinchi bosqichida aylanma mablag'larning asosiy turlari va ularning umumiy miqdori aylanmasini baholash jarayoni amalga oshiriladi. Buning uchun quyidagi ko'rsatkichlardan foydalaniladi: aylanma mablag'lar nisbati, aylanma mablag'larning aylanish davri [11]. Keyin xo'jalik yurituvchi subyektning operatsion, ishlab chiqarish va moliyaviy sikllarining umumiy davomiyligi va tuzilishini aniqlanadi; ushbu sikllarning yagona davomiyligini belgilovchi omillarni o'rganiladi [15].

Tahlilning to'rtinchi bosqichida aylanma mablag'larning rentabellik ko'rsatkichlari har tomonlama hisoblab chiqiladi, rentabellik darajasiga ijobiy va salbiy ta'sir ko'rsatgan omillar tahlili o'tkaziladi.

Tadqiqotning beshinchi bosqichida aylanma mablag'larni moliyalashtirishning asosiy manbalarining tarkibi va tuzilishi, summalar dinamikasi va ma'lum mablag'lar investitsiya qilingan moliyaviy aktivlarning umumiy tarkibidagi o'ziga xos ulush hisobga olinadi; moliyaviy xavf ko'rsatkichlari aniqlanadi [12].

Tahlil natijalari korxonada aylanma mablag'larni boshqarish samaradorligining umumiy darajasini tavsiflash va kelajakda boshqaruv tizimini takomillashtirishning asosiy yo'nalishlarini belgilash imkonini beradi.

Korxonaning aylanma mablag'larining deyarli barcha turlari yetarlicha yuqori likvidlik darajasiga ega bo'lganligi sababli (debitorlik qarzlarning ma'lum bir qismi bundan mustasno), aylanma mablag'larning likvidligi xo'jalik yurituvchi subyektning to'lov qobiliyatining to'g'ri darajasini ta'minlashga yordam berishi va mavjud moliyaviy majburiyatlar bo'yicha to'lovlarni osonlashtirishi kerak.

Xo'jalik yurituvchi subyektning aylanma mablag'lari tarkibiga fundamental yondashuvlarni shakllantirish moliyaviy menejment mafkurasini moliyaviy faoliyatni amalga oshirishda daromad va tavakkalchilikning yetarli nisbati holatidan aks ettirishga imkon beradi, aylanma mablag'larni shakllantirish siyosatini tanlashda yordam beradi.

Joriy aktivlar miqdorining bunday o'zgarishiga korxonaning tijorat mahsulotlariga bo'lgan iste'mol talabi tarkibidagi mavsumiylik ham sabab bo'lishi mumkin. Shu munosabat bilan, aylanma mablag'larni boshqarish tizimini shakllantirishda moliyaviy davrda aylanma mablag'larning maksimal va minimal miqdori o'rtasidagi farq tufayli shakllanadigan mavsumiylikni yoki boshqa davriylikni aniqlash kerak.

Xulosa. Yuqorida aytilganlarga asoslanib, kompaniyaning aylanma mablag'larini boshqarishning samarali mexanizmini yaratish uchun ulardan foydalanish samaradorligini oshirish bo'yicha chora-tadbirlar dasturini ishlab chiqish kerak degan xulosaga kelishimiz mumkin: moliyaviy-iqtisodiy faoliyatni moddiy resurslar bilan ritmik va uzluksiz ta'minlash uchun moddiy-texnik ta'minot tizimini tashkil etish darajasini oshirish; ishlab chiqarishni jadallashtirish orqali operatsion sikl davomiyligini qisqartirish, innovatsion texnologiyalardan foydalanish, moliyaviy-iqtisodiy faoliyat jarayonlarini mexanizatsiyalash va avtomatlashtirishni amalga oshirish kerak; mehnat unumdorligi darajasini oshirish, korxonaning ishlab chiqarish quvvatlaridan, mehnat, moddiy resurslardan va boshqalardan to'liq foydalanish.; debitorlik qarzlarni qayta moliyalashtirishning istiqbolli shakllaridan, pul aktivlarining o'rtacha qoldig'ini tartibga solishning samarali shakllaridan foydalanish, debitorlik qarzlari va pul oqimlari ustidan aniq nazorat tizimlarini yaratish.

Shunday qilib, kompaniyaning aylanma mablag'larini boshqarish mexanizmi aylanma mablag'larning zarur hajmi va tarkibini shakllantirish, ularni moliyalashtirish manbalari tarkibini ratsionalizatsiya qilish va optimallashtirishdan iborat bo'lgan kompaniyaning umumiy moliyaviy strategiyasining bir qismidir. Aylanma mablag'larni boshqarish-bu doimiy jarayon bo'lib, unda har bir kompaniya imkon qadar ko'proq harakat qiladi, ammo o'z faoliyatiga zarar etkazmasdan pul muomalasi davrini qisqartiradi, ya'ni moliyaviy siklni qisqartiradi, chunki bu daromadning oshishiga va kompaniyaning moliyaviy-xo'jalik faoliyatini moliyalashtirishning tashqi manbalarini jalb qilish zaruratining pasayishiga olib keladi.

Адабиётлар/Литература/References:

1. Abduvaxidov F.T., Qo'ziyev I.N., Dadabayev Sh.X. Buxgalteriya hisobi. Darslik. — T.: TDIU, 2019. — 403 b.
2. Ahmadjonovich, S. D. (2021). Examples Of Business Management Development And Implementation Of International Standards. The American journal of management and economics innovations, 3(06), 40-44.
3. Buxgalteriya hisobi nazariyasi [Matn] : darslik. T. Toshmamatov. — Toshkent: "O'zbekiston faylasuflari milliy jamiyati" nashriyoti, 2019. — 376 bet.
4. Davlyatshayev, A. A., & Temirkulov, A. A. (2022). Internationalization of the Educational Process in a Market Economy. Journal of algebraic statistics, 13(3), 3459-3464.
5. Gulbaxor, K. I. (2022). Some Aspects of Assessing Investment Attractiveness in the Digital Economy. Texas Journal of Multidisciplinary Studies, 7, 265-269.

6. Iqtisodiy tahlil 100 savol va javob. Abdullaev YO., Ibrohimov A., Rahimov M. – T.: “Mehnat”, 2001. —117 b.
7. Kudbiev, D., & Tashpulatov, A. U. (2022). ISHCHI KUCHIDAN SAMARALI FOYDALANISHNING IQTISODIY-MOLIYAVIY DASTAKLARI. *Oriental renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences*, 2(Special Issue 23), 843-851.
8. O‘zbekiston Respublikasi buxgalteriya hisobining milliy standartlari. – T.: “NORMA”, 2021.
9. Qudbiyev, N. T., Haydarov, U. S. O., & Kurbonova, S. A. (2022). Harajatlar hisobning zamonaviy usullari. *Scientific progress*, 3(1), 442-448.
10. Rasulova, S. X. (2021). ISHLAB CHIQARISH XARAJATLARINI KAMA Y TIRISHNING IQTISODIY AHAMIYATI VA UNI TO‘G‘RI HISOBGA OLISH ZARURIYATI. *Oriental renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences*, 1(10), 713-718.
11. Rakhmonazarov, P. Y. (2022). МИНТАҚАЛАР ИҚТИСОДИЁТИНИ РИВОЖЛАНТИРИШДА ХОРИЖ ТАЖРИБАСИ. *Nazariy va amaliy tadqiqotlar xalqaro jurnali*, 2(9), 75-80.
12. Savinova, G. A. (2020). Economic analysis and management of small businesses. *ISJ Theoretical & Applied Science*, 6(86), 227-230.
13. Бухгалтерский учет (финансовый и управленческий): учебник/ Н.П. Кондраков. — 5-е изд., перераб. и доп. — Москва: ИНФРА-М, 2023. — 584 с.
14. Каморджанова Н.А., Карташова И.В. Бухгалтерский учет в схемах и рисунках: Учеб. пособие. — 2-е изд., доп. и перераб. — М: ИНФРА-М, 2002. —494 с.
15. Корабаев, М. М. (2022). КЛАСТЕРНАЯ СИСТЕМА В УЗБЕКИСТАНЕ: ПРОБЛЕМЫ И РЕШЕНИЯ. *Journal of marketing, business and management*, 1(6), 106-110.
16. Маркс К. Капитал. Критика полной политической экономии. Том II / К. Маркс.; под ред. Ивахенко Л. – М.: Эксмо, 2017. – 643 с.
17. Солиев, Д. Ж. (2022). Концепция Финансового Контроля В Условиях Модернизации Экономики И Его Роль. *Central Asian Journal of Theoretical and Applied Science*, 3(6), 54-62.
18. Солиев, Д. Ж., Кучкаров, Б. К., & Абдуллаев, Б. Д. У. (2022). ВОПРОСЫ СОВЕРШЕНСТВОВАНИЯ УЧЕТА ЭКСПОРТНО-ИМПОРТНЫХ ОПЕРАЦИЙ НА ПРЕДПРИЯТИЯХ. *Oriental renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences*, 2(6), 565-578.
19. Фозилов, Х. Р. (2020). Роль экономического анализа в эффективном управлении предприятиями. *Universum: экономика и юриспруденция*, (9-10 (74)), 4-6.
20. Якубов, В. Г. (2022). Сбыта Продукции Является Важным Фактором Увеличения Прибыли Компаний. *Central Asian Journal of Theoretical and Applied Science*, 3(5), 49-55.

ISSN: 2181-1342 (Online)

Сайт: <https://scienceproblems.uz>

DOI: 10.47390/1342V3I3Y2023

SCIENCEPROBLEMS.UZ

ИЖТИМОЙ-ГУМАНИТАР ФАНЛАРНИНГ ДОЛЗАРБ МУАММОЛАРИ

№ 3 (3) – 2023

АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО- ГУМАНИТАРНЫХ НАУК

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

Ижтимоий-гуманитар фанларнинг долзарб муаммолари электрон журнали 2020 йил 6 август куни 1368-сонли гувоҳнома билан давлат рўйхатига олинган.

Муассис: "SCIENCEPROBLEMS TEAM"
масъулияти чекланган жамият

Таҳририят манзили:

100070. Тошкент шаҳри, Яккасарой тумани, Кичик Бешёғоч кўчаси, 70/10-уй. Электрон манзил:
scienceproblems.uz@gmail.com

Боғланиш учун телефонлар:

(99) 602-09-84 (telegram).